

2009. SZEPTEMBER

MAGYARORSZÁG

I. Az oktatási rendszer leírása

1. Az oktatásban résztvevők száma, az oktatás nyelve

2008-ban a Magyar Köztársaság 0 és 29 év közötti népessége 3 538 257 fő volt, ami az össznépesség 35,2 százaléka. A kötelező oktatásban résztvevő gyermekek és tanulók száma 1 532 000.

Az oktatás hivatalos nyelve a magyar, azonban több etnikai és nemzeti kisebbség (pl. német, román, szlovén, szerb, horvát) rendelkezik kisebbségi oktatási intézményekkel, ahol a saját nyelvüket használják az oktatás nyelveként.

2. Az államilag finanszírozott oktatás igazgatása, felügyelete

Közoktatási intézményt az állam, helyi önkormányzat, kisebbségi önkormányzat, jogi személy, továbbá természetes személy (egyéni vállalkozó) alapíthat és tarthat fenn. Az állam az állami/önkormányzati és a nem állami, nem önkormányzati közoktatási intézmény fenntartója részére a feladatellátáshoz egyaránt támogatást nyújt az éves költségvetési törvényben megállapított mértékben. Az állami/önkormányzati intézmények nem lehetnek elkötelezettek egyetlen vallás vagy világnézet mellett sem. Ha a nevelési/oktatási intézményt nem állami/nem önkormányzati szerv tartja fenn, vallási, világnézeti szempontból elkötelezett intézményként is működhet.

A gyerekek és tanulók túlnyomó többsége állami közoktatási intézményben tanul (89%), az intézményfenntartó többségében a helyi önkormányzat. A tankötelezettség végéig az oktatás az állami/önkormányzati intézményekben, valamint a közoktatási megállapodással bíró nem állami intézményekben ingyenes.

Az oktatásüggyel kapcsolatos hatásköröket (beleértve az óvodai nevelést és oktatást) elsősorban az oktatásért felelős miniszter (az Oktatási és Kulturális Minisztérium) gyakorolja. A 2006-ban megalakult kormány óta a szakképzés tartalmáért a Szociális és Munkaügyi Minisztérium felel.

Az igazgatási felelősség horizontálisan az oktatásért és szakképzésért közvetlenül felelős két tárca (Oktatási és Kulturális Minisztérium, Szociális és Munkaügyi Minisztérium) és más minisztériumok (elsősorban a Pénzügyminisztérium, illetve az Önkormányzati Minisztérium) között, míg vertikálisan alapvetően a központi (országos), a helyi (települések) és az intézményi szintek között oszlik meg.

Az oktatásért felelős miniszter irányítása alá a közoktatási törvény hatálya alá eső ügyek tartoznak, függetlenül attól, hogy az oktatás hol zajlik, milyen intézményi keretek között, és, hogy ki az intézményi fenntartó. Felsőoktatási intézmények tekintetében az oktatásért felelős miniszternek felügyeleti jogköre van.

A helyi önkormányzatok feladatvállalási kötelezettsége az óvodai, alapfokú oktatás és nevelés korai nevelésre (az általános iskola előtti), az általános iskolai, illetve a középiskolai oktatás szintjére terjed ki. A középfokú oktatás feladat-ellátási kötelezettsége a megyei és fővárosi kerületi önkormányzatokra terjed ki, azonban helyi önkormányzatok is felvállalhatják.

Az oktatási intézmények a pedagógiai munka (szervezése és működése), a munkáltatói jogkörök tekintetében széleskörű önállósággal rendelkeznek.

A közoktatással kapcsolatos döntések szakmai előkészítésében Országos Köznevelési Tanács működik közre. Az Országos Köznevelési Tanács döntés-előkészítő, véleményező és javaslattevő országos szakértői testület. Az Országos Köznevelési Tanács figyelemmel kíséri a közoktatás helyzetét, javaslatot készít, állást foglal a közoktatással összefüggő oktatáspolitikai, kutatási és fejlesztési kérdésekben.

A Közoktatás-politikai Tanács az oktatásért felelős miniszter közoktatás-politikai döntés-előkészítő, véleményező és javaslattevő testülete. A Közoktatás-politikai Tanács jogosult állást foglalni, javaslatot tenni - a közalkalmazotti jogviszonnyal és a munkaviszonnyal kapcsolatos érdekegyeztetés körébe tartozó kérdések kivételével - a közoktatást érintő bármilyen kérdésben.

A 2006-ban alapított Oktatási Hivatal az oktatásért felelős miniszter ellenőrzése alatt működik, számos korábban különálló közoktatáshoz és felsőoktatáshoz kötődő háttérintézményt integrál. A *közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatal* közreműködik - a közoktatás ágazati irányításának keretei között - az ellenőrzési, mérési, értékelési feladatok irányításában, szervezésében, koordinálásában. Meghatározott hatósági feladatok ellátásában, törvényben és kormányrendeletben meghatározottak szerint első fokú hatósági jogkört gyakorol; a vizsgaszabályzatban meghatározottak szerint közreműködik az érettségi vizsga megszervezésében, a jogorvoslati kérelmek elbírálásában, működteti a tanulmányok alatti vizsgák független vizsgabizottságát; közreműködik az Országos szakértői és az Országos vizsgáztatási névjegyzékkel összefüggő feladatokban; közreműködik az ágazati irányítás keretébe tartozó területfejlesztéssel és az ahhoz kapcsolódó finanszírozással összefüggő feladatokban.

Az Oktatási Hivatal felsőoktatási területet érintő feladatai különösen képzések és karok alapításával; a felsőoktatási intézmény maximális hallgatói létszámának megállapításával, külföldi felsőoktatási intézmény magyarországi működésének engedélyezésével, képzéseinek nyilvántartásba vételével; a szakképzések elismerésére vonatkozó európai uniós irányelvek nemzeti koordinálásával a felsőoktatási intézmények által kiadott oklevelek, bizonyítványok, doktori fokozatok nyilvántartásának foglalkozik. Továbbá az európai közösségi jog alapján a munkavállalás céljából történő elismerés nemzeti információs központjának működtetése is feladatkörének része.

3. **Az iskola előtti nevelés, oktatás**

Az óvodai nevelés az iskolarendszer integrált, kulcsfontosságú részét képezi. Az óvodai nevelés 3-tól 6-7 éves korig (indokolt esetben 8 éves korig) nyújt elhelyezést, nevelést és oktatást a gyermekek számára. Öt éves kortól kötelező az óvodalátogatás, melynek végén az óvoda szakvéleményt bocsát ki arról, hogy iskolaérett-e a gyermek. A 2008/2009-es nevelési évben az óvodáskorúak 85%-a vett részt óvodai nevelésben.

Az állami, önkormányzati intézmények (óvodák) csak az alapfeladataikon felüli szolgáltatásokért kérhetnek ellenszolgáltatást (pl. az óvoda programján kívüli foglalkozásokért, étkeztetésért, kirándulásokért).

4. **Kötelező nappali oktatás** **Szakaszok**

A nevelési-oktatási intézményekben folyó kötelező nappali oktatás (nevelő-oktató munka) szakaszai: az óvodai nevelés utolsó éve, az alapfokú nevelés-oktatás, a középfokú nevelés-oktatás valamint az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasza.

Az iskolarendszerű oktatásban való részvétel 18 éves korig kötelező. A szakképzést leg hamarabb 16 éves (bizonyos esetekben 14 éves) korban kezdenek meg a tanulók, amikor az alapismereteket már elsajátították.

Intézményi szinten az oktatás a következők szerint szerveződik:

Óvoda utolsó éve, amely kötelező (ISCED 0-1)	5-6/7 esetleg 8 éves korig
Általános iskola (ISCED 1+2)	6/7-14 éves korig

Gimnázium (ISCED 3 vagy 2+3)	10/12/14-18/19 éves korig
Szakközépiskola (ISCED 3)	14-18/19/20 éves korig (általában 4 év)
Szakiskola (ISCED 3)	14-18 éves korig (2+2)
Szakiskola (A kurzus/B kurzus) (ISCED 2) (+ ISCED 3)	15/16-18/19 éves korig (1-2 + 2 év)

Felvételi kritériumok

Az óvodai felvétel jelentkezés alapján történik, a szülő kérelmezheti gyermeke felvételét bármelyik intézménybe. Az óvodába a gyermek harmadik életévének betöltése után vehető fel. Az óvoda köteles felvenni azt a gyermeket, aki az ötödik életévét betöltötte (halmozottan hátrányos helyzetű gyermek esetén, ha harmadik életévét betöltötte), amennyiben a gyermek lakóhelye vagy tartózkodási helye a körzetében található.

Az általános iskolai tanulmányok megkezdéséhez szükséges az iskolaérettség igazolása. Az iskolák kötelesek felvenni a körzetükbe tartozó diákokat, de a szülők kérelmezhetik gyermekük felvételét bármely intézménybe. Amennyiben van szabad férőhely az iskolában, de valamennyi jelentkezőt nem tudnak felvenni, akkor nem az igazgató, hanem sorsolás dönt a felvételről. A jogszabály három tanulói kör esetében ad mentességet a sorsolás alól: a halmozottan hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű és a sajátos helyzetű tanulók e nélkül is felvehetők.

A középiskolák felvételi követelményeket támaszthatnak, és felvételi vizsgát szervezhetnek.

A tankötelezettség végéig az oktatás az állami intézményekben (valamint a közoktatási megállapodással bíró nem állami intézményekben) ingyenes, térítési díjat egyes tanórán kívüli foglalkozásokért kell fizetni.

Az iskolai nap / hét / év hossza

Az oktatási és kulturális miniszter jogosult évente dönteni a tanév rendjéről. Az iskolai tanév 183 tanítási nappól áll, hagyományosan szeptember első munkanapján kezdődik, és a következő év augusztus 31.-ig tart. Minden héten 5 tanítási nap van hétfőtől péntekig, a tanítási órák általában 45 percesek, bár az iskola szervezhet ennél rövidebb vagy hosszabb (maximum 60 perces) órákat is. Szakképzési, művészeti órák lehetnek 90 percesek is. A maximális tanítási óraszámot a közoktatási törvény szabja meg a különböző évfolyamokon: 1-3 évfolyamon napi 4 óra, 4-6 évfolyamon átlagosan napi 4,5 óra, 7-8 évfolyamokon napi 5 óra, 9-10 évfolyamokon átlagosan napi 5,5 tanóra, 11. évfolyamtól napi 6 tanóra). A tanítás jellemzően 8 és 14 óra között folyik (kivéve az iskolaotthonos tanítási formát, amelyben 16 óráig tart), és nem végződhet 7, szakiskolákban este 8 óra után.

Osztálylétszám / a diákok osztályba sorolása

A szabályozás szerint a maximális osztálylétszám 26 (1-4. osztályban), 30 (5-8. osztályban), illetve 35 fő (9-13. osztályban). Az osztályok koedukáltak, tagjaik hozzávetőlegesen egyidősek. Tantárgy-specifikus csoportok és osztályok a helyi tantervekben lefektetettek szerint indíthatók. Jellemzően az első két évfolyamot ugyanaz a pedagógus tanítja valamennyi tantárgyból, majd a harmadik–negyedik osztályt szintén egy pedagógus viszi végig. Annak sincs akadálya, hogy egy pedagógus tanítsa végig az első négy évfolyamot. Az ötödik évfolyamtól kezdve részben szakrendszerű oktatás folyik.

A tantervi ellenőrzés és tartalom

Az óvodai nevelés tartalmát és alapelveit az Óvodai nevelés országos alapprogramja határozza meg, amely alapján az óvodák önálló nevelési programot készítenek.

Az alap és középfokú oktatás tantervi szabályozása háromszintű. Elemei:

- A kormányrendeletként megjelenő Nemzeti Alaptanterv (NAT), aminek felülvizsgálatára háromévente kerül sor.

- az oktatásért felelős miniszteri rendeletként kiadott vagy központilag akkreditált nem kötelező érvényű kerettantervei (ajánlások). Szakképzés területén a szakképesítésért felelős miniszter által kiadott szakmai és vizsgakövetelmények, melyek kötelező jellegűek, és a központi programok, melyek ajánlások.
- Az iskola pedagógiai programot, annak részeként a Nemzeti alaptanterv alapján helyi tantervet készít, vagy az ilyen módon készített helyi tantervek közül választ, és azt építi be helyi tantervként a pedagógiai programjába. Az iskola az oktatásért felelős miniszter által kiadott kerettantervek alapján is elkészítheti helyi tantervét, illetve a kerettantervet is beépítheti helyi tantervként a pedagógiai programjába. A középiskola a helyi tantervének elkészítéséhez figyelembe veszi az érettségi vizsga vizsgatárgyainak vizsgakövetelményeit is.

A Nemzeti alaptanterv műveltségi területenként határozza meg az általános műveltséget megalapozó szakaszon folyó nevelő-oktató munka kötelező és közös céljait, a nevelő-oktató munka alapjául szolgáló ismeret-, készség- és képességjellegű követelményeit.

A pedagógust megilleti az a jog, hogy a nevelési, illetve pedagógiai program alapján, az iskola tantárgyi szakmai munkaközössége véleményének kikérésével, az ismereteket, a tananyagot, a nevelés és a tanítás módszereit, az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket megválassza.

Az oktatásért felelős miniszter az Országos Köznevelési Tanács közreműködésével dönt arról, hogy egy tankönyvként javasolt könyv felkerülhet-e arra a tankönyvjegyzékre, amelyből a pedagógusok választhatnak, továbbá gondoskodik a tankönyvjegyzék közzétételéről, és kiadja a közoktatási intézmények kötelező eszköz- és felszerelési jegyzékét. Rendelet szabályozza a tankönyv akkreditációt és a tankönyvtámogatás rendjét. A szakképzési szakmai tankönyvekről a szakképesítésért felelős miniszter dönt szakértői vélemények alapján, a Szakképzési Tankönyv és Taneszköz Tanács közreműködésével. A szakképesítésre vonatkozó kötelező eszköz- és felszerelési jegyzéket a szakmai és vizsgakövetelmények tartalmazzák, melyről a szakképesítésért felelős miniszter dönt

Értékelés, továbbhaladás és végzettség

Magyarországon 6 és nyolc éves koruk között kezdik meg az általános iskolát a gyerekek. Akkor léphetnek a következő évfolyamra, ha teljesítik az adott iskolai tanév helyi tantervben lefektetett követelményeit. A követelmények teljesítése alól mentességet, illetve kedvezményt a nevelőtestület adhat. A pedagógus a tanuló teljesítményét, előmenetelét tanítási év közben rendszeresen érdemjeggyel értékeli, félévkor és a tanítási év végén osztályzattal minősíti. Az első-harmadik évfolyamon - félévkor és év végén, továbbá a negyedik évfolyamon félévkor - szöveges minősítéssel kell kifejezni, hogy a tanuló kiválóan, jól vagy megfelelően teljesített, illetve felzárkóztatásra szorul. Ezekben az évfolyamokon nincs évismétlés. Ha a tanuló „felzárkóztatásra szorul” minősítést kap, az iskolának a szülő bevonásával fel kell tárnia a tanuló fejlődését, haladását akadályozó tényezőket, és javaslatot kell tenni az azok megszüntetéséhez szükséges intézkedésekre. Felsőbb évfolyamokon a tanuló évismétlésre kötelezhető.

Az iskola pedagógiai programja, az évközi érdemjegyek, a félévi és az év végi osztályzatok helyett a tanuló teljesítményének, minősítésére meghatározottaktól eltérő jelölés, illetőleg szöveges értékelés alkalmazását is előírhatja.

2005-ben egy kétszintű érettségi rendszer került bevezetésre, a közép és emelt szinten lehet a vizsgákat letenni. Emelt szintű vizsgáért a felsőoktatási felvételi eljárásban többletpont szerezhető.

Az érettségi vizsga állami vizsga. Az érettségi vizsgát országosan egységes vizsgakövetelmények szerint kell megtartani. Az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit a vizsgaszabályzat és az érettségi vizsga vizsgakövetelményei alapján határozzák meg. Az érettségi vizsga központi vizsgakövetelményeit az iskola - a vizsgaszabályzatban foglaltak szerint - a helyi tantervében meghatározottak alapján helyi vizsgakövetelményekkel egészítheti ki.

5. A tankötelezettség utáni oktatás/képzés (felnőttképzés)

A középfokú és a posztszekunder (ISCED 3 és 4) oktatás terén jelentős átfedés van. Ilyen szintű végzettséget adó képzéseket ugyanazon intézmények tankötelesek és nem tankötelesek számára egyaránt szerveznek, de nem iskolarendszerű képzés is folyik. Magyarországon a pályakezdő fiatalok és

felnőttek (kötelező) iskolázás utáni képzése és továbbképzése több képzési szektorban (állami és profitorientált) és különböző intézménytípusokban szerveződik. A különböző képzési szektorokban folyó képzést, a szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény mellett, a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény szabályozza. A szakképzés és felnőttképzés irányítását a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter látja el.

Felnőttképzést folytató intézmények külön jogszabályban meghatározott feltételek alapján kérhetik akkreditálásukat. Az intézményi akkreditáció célja - a képzésben részt vevő felnőttek és egyéb érintettek érdekében - annak biztosítása, hogy az intézmény az általa meghirdetett felnőttképzési tevékenységet az akkreditációra vonatkozó külön jogszabályban meghatározott magasabb minőségi követelményeknek megfelelően végezze.

Az oktatás fajtái

Két alapvető formája az iskolarendszerű felnőttképzés és az iskolarendszeren kívüli képzés. Az iskolarendszerű felnőttképzés alsó szintjén az iskolai végzettséggel egyáltalán nem rendelkezők szerezhetnek végzettséget, közép- és felsőfokon pedig a felnőttkorban továbbtanulni szándékozók esti, illetve levelező tagozaton juthatnak magasabb szintű szakmai vagy általános képzettséghez. Az iskolarendszeren kívüli képzés lehet általános, nyelvi vagy szakmai irányultságú, és a munkanélküliek (pályakezdő fiatalok vagy felnőttek) számára szervezett, foglalkoztatási célú képzési programok mellett a képzettséggel már rendelkezők, illetve a munkaviszonyban állók szakmai továbbképzését egyaránt magában foglalja.

A felnőttképzés/szakképzés intézményei:

- a szakközépiskola;
- a szakiskola, beleértve a speciális szakiskolát és a készségfejlesztő speciális szakiskolát is a felsőoktatási intézmény;
- az állami felnőttképzési intézmény;
- a felnőttképzési törvényben meghatározott, iskolarendszeren kívüli szakmai képzést folytató intézmény;
- a központi képzőhely.

Felvételi kritériumok:

Az iskolai rendszerű szakképzés a szakképzési évfolyamra történő továbbhaladással, felvétellel, illetve átvétellel kezdődik.

Tantervi ellenőrzés és tartalom

A szakképesítésért felelős miniszter kidolgoztatja a szakmai tantárgyak, illetve tananyagegységek (modulok) tankönyveit és egyéb tanulmányi segédleteit,

Az állam által elismert szakképesítéseket az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) tartalmazza, ami meghatározza a szakképesítés megszerzéséhez szükséges képzés képzés-szervezési formától függő maximális időtartamát (szakképzési évfolyamok számát, iskolarendszeren kívüli képzés esetén a maximális óraszámot), a szakképesítések körét és szakmacsoportját, a jegyzékbe kerülés évét.

Értékelés, továbbhaladás és végzettségek

A szakképesítésért felelős miniszter az ágazatába tartozó szakképesítések tekintetében közvetlenül - vagy az általa, illetve más szakképesítésért felelős miniszter által működtetett költségvetési szerv vezetője útján - megbízza a szakmai vizsgabizottság elnökét, valamint javaslatot tesz a szakmai vizsgaszabályzatra kidolgoztatja a vizsgaszervezési és lebonyolítási szabályzat általános rendelkezéseit, közvetlenül vagy a vizsgabizottságok útján gondoskodik a szakmai vizsgarészek vizsgafeladatainak teljesítésére alkalmas vizsgatevékenységek (írásbeli, szóbeli, gyakorlati, interaktív) vizsgatételeiről, értékelési útmutatóiról és egyéb dokumentumairól.

Szakképesítést igazoló bizonyítványt az kaphat, aki a szakmai vizsgán teljesítette a szakmai és vizsgakövetelményben meghatározott valamennyi követelményt. A szakmai és vizsgakövetelményben meghatározott szakmai követelménymodulhoz vagy - modulokhoz kapcsolódó vizsgarészek szakmai

vizsgán történő teljesítésével rész-szakképesítés szerezhető. A rész-szakképesítésre egyebekben a szakképesítésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

6. Felsőoktatás

Az átfogó nemzeti felsőoktatási reformprogram alapján (Magyar Universitas Program) a Parlament 2005-ben új felsőoktatási törvényt fogadott el, amely a 2006/2007-es tanévben lépett életbe, és Bolognai folyamat alapelveivel összhangban a háromciklusú (BA, MA, PhD) képzési rendszer országos bevezetését írta elő. Az új rendszerben az alapképzés, amely 6-8 féléves (ISCED 5A), alapfokozatot (Bachelor, BA, BSc) nyújt, kiegészíthető egy 2-4 féléves mesterfokozatú képzéssel/képzésekkel (ISCED 5A). A harmadik ciklust a doktori képzés adja (ISCED 6). Az új képzési szerkezet felmenő rendszerben valósul meg. Az új osztott képzés mellett az egyetemi szintű képzés néhány területén osztatlan (10-12 féléves) maradt (ISCED 5A). Az új felsőoktatási törvény egyben megszilárdítja az intézmények pénzügyi autonómiáját, megerősíti a kutatás-fejlesztés és innováció kapacitásaikat, ösztönzi az oktatók és hallgatók mobilitását, támogatja a magyar felsőoktatási intézmények beilleszkedését az Európai Felsőoktatási és Kutatási Térségbe és közelíti a felsőoktatást a munka világához.

Intézménytípusok

Magyarországon a felsőoktatási intézményeket az állam vagy a törvényben meghatározott jogi személy alapíthatja és tartja fenn. A nem állami felsőoktatási intézmények kérhetik, hogy az állam hivatalosan elismerje, akkreditálja őket. A felsőoktatási intézményeknek két típusa van: főiskola és egyetem. Régebben a főiskolák nem adtak az egyetemivel egyenértékű diplomát. Jelenleg mindkét intézmény típus indíthat képzést valamennyi képzési ciklusban, azonban az egyetemek legalább két képzési területen nyújtanak mesterképzést, és legalább egy tudományterületen doktori képzést.

A felsőoktatási intézmények kétéves felsőfokú szakképzési szakokat (ISCED 5B) valamint szakirányú továbbképzést (ISCED 5A) is szervezhetnek.

Felvétel

A felsőoktatási intézményekbe való felvétel előfeltétele a sikeres érettségi vizsga; a közép- és emeltszintű érettségi egyúttal felvételi vizsgaként is szolgál.

A felsőoktatási szakok többségén, a szak típusától vagy tartalmától függően, a szakot indító intézmény (vagy több felsőoktatási intézmény közösen) meghatározott felvételi követelményeket állít. Alapképzésre való jelentkezéskor például az adott képzési területen szakot indító intézmények közösen dönthetnek arról, hogy a jelentkezőknek mely tantárgyakból kell rendelkezniük emelt szintű érettségi vizsgával. A felsőoktatási intézmény a felvételi kérelem elfogadásáról a jelentkező érettségi bizonyítványa és a középiskolai eredményei alapján dönt.

A mesterképzésre való jelentkezés előfeltétele az alapképzésben szerzett oklevél. Doktori képzésre az vehető fel, aki mesterképzésben szerzett fokozattal és szakképzettséggel rendelkezik. A felsőoktatási intézmények által indított szakirányú továbbképzésekre az vehető fel, aki alap- vagy mesterképzésben diplomát szerzett.

Mind az állami, mind a nem állami felsőoktatási intézményekben költségtérítéses és államilag támogatott helyek is rendelkezésre állnak a jelentkezők számára. A kormány évente meghatározza azt a hallgatói összlétszámot, melynek erejéig a felsőoktatásban az állami támogatást biztosítani tudja. A költségtérítés mértékét az intézmények határozzák meg a kormányrendeletek rendelkezéseivel összhangban. Az egyes intézmények által felvehető maximális létszámot az Oktatási Hivatal állapítja meg. A jelentkezők saját prioritásaik alapján döntenek arról, hogy melyik intézménybe kívánnak jelentkezni.

Végzettségek

A megfelelő képzési ciklus elvégzését (és a megfelelő számú kredit megszerzését) követően a hallgatók alap- vagy mesterfokozatú oklevelet szereznek. A doktori képzést követően a doktori fokozatot (PhD vagy DLA – Doctor of Liberal Arts) külön fokozatszerzési eljárás keretében lehet megszerezni. A doktori fokozatszerzési eljárásban azok is részt vehetnek, akik nem vettek részt doktori képzésben, hanem egyénileg készültek fel a fokozatszerzésre.

ISCED 5B felsőfokú szakképzés felsőfokú szakképesítést igazoló bizonyítvánnyal zárul, ami nem egyenértékű (*felsőfokú szakképzés*) az alap- vagy mesterfokozatú oklevéllel. A posztgraduális, szakirányú

továbbképzés nem eredményez további végzettségi szintet; elvégzésével a résztvevők oklevelet szereznek.

7. Speciális igények

A közoktatási törvény a különleges gondozásra jogosult gyermekek és tanulók körét két külön csoportra bontja: sajátos nevelési igényű (fogyatékos) gyermekek és tanulók; magatartási, tanulási nehézséggel küzdő gyermekek és tanulók. Abban a kérdésben, hogy a gyermek, tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő, vagy sajátos nevelési igényű, a nevelési tanácsadó megkeresésére a szakértői és rehabilitációs bizottság dönt.

Pedagógiai szempontból az értelem, a látás, a hallás, a mozgás, a beszédszervek hibás működése vagy az érzelmi élet súlyos zavara által okozott eltérő fejlődést értjük sajátos nevelési igény – fogyatékoság – alatt. A sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították.

A Nemzeti alaptanterv tartalmazza a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelése-oktatása sajátos tantervi követelményeinek alapelveit. A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók óvodai nevelése esetén az óvoda nevelési programja tartalmazza a sajátos nevelési igényből eredő hátrányok csökkentését szolgáló speciális fejlesztő tevékenységet is; iskolai nevelése és oktatása esetén a helyi tanterv tartalmazza a fogyatékoság típusához és fokához igazodó fejlesztő programot. A helyi tanterv, a szakmai program az egyes évfolyamok követelményeinek teljesítéséhez egy tanítási évnél hosszabb időt is megjelölhet.

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók nevelését biztosító óvoda, valamint nevelését és oktatását végző iskola a helyi tanterv elkészítésénél figyelembe veszi a „Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelvét”, illetve a „Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelvét” is.

A sajátos nevelési igényű gyermek óvodai nevelése, tanuló iskolai nevelése és oktatása, továbbá kollégiumi nevelése az e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, óvodai csoportban, óvodai tagozaton, iskolai tagozaton, osztályban, csoportban vagy integráltan (a többi gyermekkel, tanulóval együtt, azonos óvodai csoportban, óvodai tagozaton, illetve iskolai osztályban) történhet. 2008/2009-ben 5000 sajátos nevelési igényű gyermek részesült óvodai nevelésben, 71%-uk integrált formában. A közoktatás teljes időszakát tekintve az integráltan nevelt sajátos nevelési igényű tanulók aránya 55%, a speciális osztályokban/csoportokban tanulóké pedig 45%.

Egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény, egységes konduktív pedagógiai módszertani intézmény hozható létre a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók többi gyermekkel, tanulóval együtt történő nevelésének, oktatásának segítése céljából.

A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelése és oktatása céljából a szakiskola speciális szakiskolaként vagy készségfejlesztő speciális szakiskolaként is működhet.

A helyi önkormányzatok és az állami szervek által fenntartott nevelési-oktatási intézményekben, továbbá a helyi önkormányzati feladatellátás keretében ingyenesen igénybe vehető szolgáltatások a szükség esetén logopédiai, dyslexia-megelőző foglalkozás, a sajátos nevelési igényű gyermeknek napi két óra felzárkóztató foglalkozás.

8. Tanárok

A 2008/2009-es tanévben, a közoktatásban, főállásban dolgozó pedagógusok száma 153 000 fő volt, közel négyezer fővel kevesebb, mint az előző tanévben.

A közoktatás különböző szakaszaiban pedagógus munkakörben az alábbi végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezők alkalmazhatók:

- óvodapedagógusként, aki óvónői szakközépiskolában szerzett érettségi kiegészítő bizonyítvánnyal vagy óvodapedagógusi felsőfokú (vagy óvodapedagógusi-konduktori felsőfokú) szakképzettséggel,
- az általános iskola első négy évfolyamán tanítói (vagy konduktor-tanítói), testnevelés tantárgyhoz testnevelés tanári,
- az ötödik-hatodik évfolyamon nem szakrendszerű oktatásban tanítói, szakrendszerű oktatásban a tantárgynak megfelelő szakos tanári vagy a műveltségi területnek megfelelő képesítést nyújtó tanítói,
- a hetedik-nyolcadik évfolyamon a tantárgynak megfelelő szakos tanári,
- középiskolában a kilencedik évfolyamtól kezdődően a tantárgynak megfelelő szakos egyetemi szintű tanári, a művészetek, a testnevelés, a technika-gyakorlati foglalkozás tantárgyak esetén a tantárgynak megfelelő tanári,
- szakközépiskolában és szakiskolában a szakmai elméleti tantárgyat vagy szakmai előkészítő ismeretet, valamint a szakmai alapozó és a pályorientáció ismeretet oktató pedagógusnak a képzés szakirányának megfelelő tanári vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú,
- idegen nyelv oktatására - minden iskolatípusban - alkalmazható, aki nyelvtanári vagy idegen nyelv- és irodalom szakos tanári végzettséggel és szakképzettséggel.

A közoktatási intézményekben a nevelő-oktató munka pedagógus munkakörben, közalkalmazotti jogviszonyban, illetve munkaviszonyban látható el.

II. Jelenlegi reformok és prioritások

Bevezető

Az oktatáspolitikát a kormány programjának egyik elsődleges területe. A kormány a gazdasági fejlődés, a gazdasági és társadalmi kohézió javításának és az általános jólét nélkülözhetetlen eszközének tekinti az oktatást és a szakképzést. A kormány oktatási és képzési politikájának az egész életen át tartó tanulás képezi az alappilléret. Az egész életen át tartó tanulás (Lifelong Learning, LLL) nemzeti stratégiáját és ennek megvalósítási tervét a magyar kormány 2005 októberében fogadta el. A magyar stratégia alapelve és főbb célkitűzései az európai LLL koncepció alapulnak. Az LLL stratégiával összhangban a kormány átfogó és innovatív intézkedések sorozatát valósította meg: az esélyegyenlőség növelése, a minőségi oktatáshoz való hozzáférés javítása, az oktatás szerkezetének és tartalmának modernizálása. A nagyrészt EU Strukturális Alapokból finanszírozott Új Magyarország Fejlesztési Terv (2007-2013) tekinthető a reformok megvalósításának alapelveként és pénzügyi keretének, a kormány által jóváhagyott kétéves akciótervek pedig a megvalósítás időkeretét adják.

A reformok és kezdeményezések tervezési szakaszai

A kormány határozott célja, hogy a 2003/2004-ben és utána elindított reformfolyamatot középtávú szektorális fejlesztési stratégiák alkalmazásával elmélyítse, megszilárdítsa és véghezvigye. Az elkövetkező években az Új Magyarország Fejlesztési Tervvel és a Lisszaboni Stratégiával összhangban az oktatási és képzési rendszer modernizálása és megújítása a minőség, hozzáférés és hatékonyság nevében zajlik.

A kulcskompetenciák fejlesztése és az országos képesítési keretrendszer

A Nemzeti alaptanterv a kora gyermekkortól kezdve az egész oktatásban nagy hangsúlyt helyez a kulcskompetenciák elsajátítására. Ennek megfelelően kiemelt jelentőségű a kora gyermekkori nevelés. 2007/2008-tól az óvodai ellátást olyan településekre is kiterjesztik, ahol eddig nem működtek óvodák. A számos iskolában kísérleti jelleggel bevezetett kompetencia alapú oktatást fokozatosan kiterjesztik az iskolarendszerű oktatás összes szintjére és minden iskolatípusára. Az alap kulcskompetenciák (olvasás- és számolási készségek) megalapozása az első négy évfolyamos oktatási szakasz első hat évfolyamra való kiterjesztésével még inkább biztosítottá vált. E célból elkezdődött a megfelelő pedagógiai eszközök és módszerek fejlesztése és alkalmazása valamint a tanárok ezzel összefüggő képzése, továbbképzése, átképzése.

Folyamatban van az iskolarendszerű oktatás és képzés egységes minőségbiztosítási és értékelési rendszerének kidolgozása és teljes körű bevezetése, amely lehetővé teszi az egyes diákok, pedagógusok

és oktatási intézmények azonos kritériumok alapján történő összehasonlító értékelését. A szakképzésben a reformok lényegét az új, moduláris Országos Képzési Jegyzék széleskörű alkalmazását lehetővé tevő tananyagfejlesztések valamint a Térségi Integrált Szakképző Központok további elterjesztése alkotják.

Az egész életen át tartó tanulás stratégiáinak megvalósítását szolgálja az átfogó Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) kialakítása, amely 2008-ban kezdődött. A jelenlegi alágazati akkreditáló szervezetek hatáskörének elismerése mellett az OKKR a különböző típusú és szintű képesítések egységes rendszerét hozza létre, beleértve a non-formális és informális képzés során szerzett képesítéseket is. Az OKKR biztosítja továbbá, hogy a magyar rendszer 2013 elejére összhangban legyen az Európai Képesítési Keretrendszerrel.

Pályaválasztási tanácsadás és kapcsolódás a munkaerőpiachoz

Az oktatás minőségi javításának egyik fontos előfeltétele, hogy az oktatás közelebb kerüljön a munka világához. A 2007-2013 programozási időszakban életpálya-építési és karrier tanácsadási rendszer kiépítése és teljes körű bevezetése teszi zökkenőmentesebbé az iskolából a munka világába történő átmenetet, és nélkülözhetetlen információkat szolgáltat mind az iskolák, mind a munkaügyi központok számára. A rendszer működtetését a munkaügyi központok segítségével helyi illetőleg térségi szintű hálózatok végzik majd. A Térségi Integrált Szakképző Központok alapításának 2004-ben indított programja a jövőben is folytatódik. A felsőoktatásban a hatalmas információmennyiség szisztematikus gyűjtésére és feldolgozására országos digitális hálózat épül ki, amely országos adatbázis alapjául szolgál. Ez lehetővé teszi a frissdiplomások pályakövetését és elősegíti munkaerő-piaci integrációjukat. A felsőoktatási intézmények ingyenesen hozzáférhetnek e hatalmas adatbázishoz.

Az ezen a téren végrehajtott reformok megerősítik a felsőoktatási intézményeknek a tudás terjesztésében betöltött szerepét is. A fenti programozási időszakban az intézmények *kutatás-fejlesztés* és innováció kapacitása növekszik, és klaszterek, kiválósági központok felállítása valamint a természettudományi, matematikai és műszaki szakokon tanulók arányának növelése segíti elő az egyetemek és a vállalatok közti állandó munkakapcsolatot és együttműködést.

A többciklusú képzési rendszerben megújul a tanárképzés, amely mesterfokozattal és féléves iskolai gyakorlattal zárul. A korábbi mennyiség szemléletű fejlesztéspolitikát a minőségelvű stratégia váltja fel. Az oktatási szolgáltatások köre bővül a részismeretek megszerzése érdekében létesülő képzési programokkal, amelyek a rugalmasabb tanulási utakhoz adnak új lehetőséget.

A hallgatók élet- és munkakörülményeit segítik a vállalkozói tőke bevonásával megvalósuló beruházások, felújítások, a diákhitel külföldi tanulmányokra történő felvételének lehetősége a hallgatói szolgáltatások (hallgatói tanácsadás, karrier tanácsadás, kollégium), fejlesztése. A minőségelvű fejlesztés fontos lépése az intézményi gazdálkodás rugalmasabbá tétele, a hároméves fenntartói megállapodás alapján történő felsőoktatási intézmény által meghatározott, teljesítmény-követelményre épülő felsőoktatás finanszírozás.

A felsőoktatási intézmények a jövőben nagyobb szerepet vállalnak a felnőttoktatásban, főleg helyi igényekre alapozott változatos non-formális tanulási formák bevezetésével. Az előzőleg megszerzett tudás elismerése validációs központok felállításával válik általánossá.

Hozzáférés és méltányosság

A magyar oktatáspolitikai egyik elsődleges célja, az oktatás szelekciós mechanizmusainak visszaszorítása, a – különösen a roma tanulókkal szembeni – diszkrimináció csökkentése; összességében az oktatás esélyteremtő mivoltának erősítése és az egyenlő hozzáférés biztosítása.

A korábbi intézkedések folytatásaként a magyar kormány az elkövetkező időszakban is pénzügyi és jogi intézkedések, illetve programok megvalósulásával kívánja ezt elérni. A programok, jogszabályok és pénzügyi ösztönzők célja a hozzáféréseken túl a szegregáció minden – nyílt vagy rejtett – formája elleni küzdelem.

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek óvodáztatási helyzetének javítása érdekében ezen gyermekeket három éves kortól integrációs program szerint nevelő óvodák pályázat útján kiegészítő

támogatásra jogosultak. A családok anyagi helyzetének javítására és a gyermekek óvodáztatásának elősegítésére szolgál a halmozottan hátrányos helyzetű családokat megillető óvodáztatási támogatás, amely a gyermek rendszeres óvodába járása esetén jár.

Külön hangsúlyt kap a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek integrált oktatásának biztosítása, melynek egyik ösztönzője, hogy az integrált keretek között, integrációs pedagógiai rendszer alapján oktató iskolák, illetve az ott tanító pedagógusok kiegészítő támogatásban részesülhetnek.

A szegregáció felszámolását szolgáló további erős támogatáspolitikai intézkedés, hogy a közoktatási célú uniós fejlesztési forrásokra pályázó önkormányzatok csak abban az esetben részesülhetnek támogatásban, ha esélyegyenlőségi szempontból felmérik a település intézményeinek helyzetét és a felmerült szegregációs, esélyegyenlőségi problémák felszámolására intézkedési tervet készítenek. (A hiányosságok megszüntetésére külön pályázati lehetőségek is rendelkezésükre állnak.)

A felsorolt eszközökön túl tanárképzési és tanár-továbbképzési, speciális pedagógiai programok, eszközök, kerültek kidolgozásra az inkluzív oktatás és képzés megvalósulása érdekében.

Az iskolai lemorzsolódás és sikertelenség leküzdése továbbra is szakpolitikai prioritás. Számos pedagógiai és módszertani intézkedés igyekszik új lehetőségeket nyújtani, amelyek a lemorzsolódás megakadályozása céljából felzárkózási lehetőségeket nyújtanak a gyengébben teljesítőknek. Az intézkedés tartalmazza különböző megelőző programok kidolgozását és megvalósítását és olyan „második esély” programokat, amelyek a képesítés nélkül lemorzsolódott fiatalok reintegrációját szolgálják.

Hatékonyaság

Központi programok az önkormányzatokat és az iskolákat iskola-társulások létrehozására ösztönzik a negatív demográfiai tendenciák és az iskoláskorú népesség számának jelentős csökkenése miatt folyamatosan csökkenő népességszámú (ezáltal csökkenő gyerekszámú) térségekben, kistelepüléseken valamint azon oktatási intézmények esetén, amelyek pénzügyi fenntartása nehézkes, és nem képesek biztosítani a minőségi oktatást. A tagiskolák maguk közül választhatnak egy társulás-vezető iskolát.

Infrastruktúra és felszereltség

A magasabb minőségű oktatás és képzés biztosításához elengedhetetlen az intézmények infrastruktúrájának fejlesztése. Ezen a téren elsődleges a kistelepülések támogatása, amelyek földrajzi helyzetükből valamint szociális és gazdasági lemaradásukból kifolyólag nem rendelkeznek elegendő erőforrással a megfelelő iskolai infrastruktúra fenntartásához, és forráshiánytól szenvednek. Az infrastrukturális támogatások másik szempontja az összes közoktatási intézmény ösztönzése, hogy a korszerű technológia segítségével innovatív pedagógiai/oktatási módszereket alkalmazzanak a kulcskompetenciák elsajátítása érdekében.

A 2007-2013 programozási időszakban az infrastruktúrafejlesztés érinti több száz elavult és rossz állapotban lévő iskolaépület felújítását és átalakítását is, valamint óvodák felállítását olyan településeken, ahol hiányzik ez a szolgáltatás. Az iskolarendszerű szakképzés terén tovább bővül a Térségi Integrált Szakképző Központok hálózata, amely biztosítja regionális szinten a szakképzés megfelelő minőségét és munkaerő-piaci igényekkel való összhangját.

Az európai oktatási rendszerekről részletesebb információt az EURYDICE Hálózat EURYBASE című adatbázisában talál: <http://www.eurydice.org>